

»Píndola formativa 2. ADOS-2.

Escala d'observació per al diagnòstic del TEA

1. Fitxa tècnica
2. Introducció
3. Normes generals d'aplicació
4. Normes específiques d'aplicació i codificació
5. Instruccions específiques d'aplicació de cada mòdul i pautes de codificació

1. FITXA TÈCNICA

- **Nom:** ADOS-2. Escala d'Observació per al Diagnòstic de l'Autisme – 2.
- **Nom original:** ADOS-2. *Autism Diagnostic Observation Schedule, Second Edition*.
- **Autoria:** part 1 (Mòdul 1-4): Catherine Lord, Michael Rutter, Pamela C. Dilavore, Susan Risi, Katherine Gotham i Sommer L. Bishop. Part 2 (Mòdul T): Catherine Lord, Rhiannon J. Luyster, Katherine Gotham i Whitney Guthrie.
- **Procedència:** *Western Psychological Services (WPS)*, 2012.
- **Adaptació al castellà:** Tamara Luque (departament d'I+D+I de TEA Ediciones, 2015).
- **Aplicació:** individual.
- **Àmbit d'aplicació:** Xiquets i xiquetes des dels 12 mesos (edat cronològica) fins a adults. Cada mòdul està dirigit a una població diferent. Mòduls T, 1, 2, 3, 4.
- **Durada:** entre 40 i 60 minuts (cada mòdul).
- **Finalitat:** avaluació i diagnòstic de les persones amb TEA, de diverses edats i diversos nivells de desenvolupament i llenguatge.
- **Baremació:** ADOS-2 no proporciona barems com a tals, però facilita punts de tall (mòduls 1-4) o rangs de preocupació (mòdul T) per a la pràctica clínica. A més, en el cas de correcció per Internet, s'inclou una puntuació comparativa per als mòduls 1, 2 i 3 per a determinar el nivell de símptomes associats a l'autisme manifestats en l'avaluació i la seua evolució al llarg del temps.
- **Material:** manual, protocol d'observació dels cinc mòduls, materials manipulatius (s'hi inclou una descripció detallada en el capítol de "Normes d'aplicació i codificació") i clau d'accés (PIN) per a la correcció per Internet. És important destacar que la correcció de l'ADOS-2 pot realitzar-se íntegrament de forma manual a partir dels algorismes que s'inclouen en els protocols (valoració d'acord als punts de tall o rangs de preocupació). La correcció per Internet és opcional i proporciona complementàriament la puntuació comparativa (en el cas dels mòduls 1, 2 i 3).

2. INTRODUCCIÓ

L'Escala d'Observació per al Diagnòstic d'Autisme-2 (ADOS-2) és una avaluació estandarditzada i semiestructurada de la comunicació, la interacció social, el joc o l'ús imaginatiu dels materials i les conductes restrictives i repetitives, dirigida a xiquets i xiquetes, joves i adults amb sospita de TEA.

És considerat l'instrument de referència per a l'avaluació observacional i el diagnòstic de TEA.

Els 5 mòduls que ofereix contenen activitats estandarditzades que han sigut dissenyades per a evocar comportaments relacionats amb el TEA en diferents nivells de desenvolupament i edats cronològiques.

Materials	S'ha de triar un dels cinc mòduls en funció de: - El nivell de llenguatge expressiu (principalment). - L'edat cronològica. - L'adequació dels materials a la maduresa del subjecte. L'ADOS-2 inclou tres tipus de components: ■ Manual: dividit en dues parts: - Part I: Mòduls 1-4. Visió global de l'instrument. Inclou pautes generals també aplicables al mòdul T. - Part II: Mòdul T. Mateixa estructura que l'anterior. ■ Protocols d'observació, codificació i puntuació dels algorismes (vegeu "Àmbit d'Aplicació", explicació de cada mòdul). ■ Paquet de materials. Materials interactius d'estimulació per a l'aplicació de cada mòdul. Molts d'aquests s'utilitzen en diversos mòduls.
Descripció de l'instrument	L'ADOS-2 consta de: - Activitats estandarditzades per a cada mòdul. - "Pressions": situacions socials provocades per a l'avaluació de TEA. - Seqüències sociocomunicatives en cada mòdul. Mòduls T, 1 i 2: Per a utilitzar-se amb xiquets i xiquetes, encara que poden aplicar-se amb persones més majors el nivell de llenguatge expressiu de les quals corresponga al d'aquests mòduls. Mòduls 3: Observació durant el joc interactiu combinat amb preguntes tipus entrevista. Mòdul 4: Depèn de les preguntes tipus entrevista i la conversa que s'establisca. *S'ofereixen algorismes diagnòstics per a cada mòdul.

3. NORMES GENERALS D'APLICACIÓ

Principis d'ús

És necessari tindre formació, entrenament i experiència prèvia en l'ús de bateries d'aplicació individual. Han d'estar suficientment familiaritzats amb les activitats i els codis. Requereix formació especial.

- Els especialistes en Psicologia Clínica i Medicina: poden utilitzar l'ADOS-2 per a realitzar diagnòstics mèdics.
 - Els psicòlegs educatius: poden emprar els resultats per a prendre decisions sobre el tipus d'escolarització i el Pla d'actuació personalitzat.
 - Els terapeutes ocupacionals i professionals de la parla i l'audició: poden usar els resultats per a dissenyar un tractament.
- L'ADOS-2 és un component més dins d'una avaluació diagnòstica completa del TEA, per la qual cosa aquest trastorn ha de diagnosticar-se a partir de l'ús de diversos instruments i la recopilació d'informació de diferents fonts.

4. NORMES ESPECÍFIQUES D'APLICACIÓ I CODIFICACIÓ

4.1. Normes per a la selecció del mòdul adequat

A cada xiquet, xiqueta o persona adulta se li aplica únicament un mòdul de l'ADOS-2, que se selecciona tenint en compte, en primer lloc, el seu nivell de llenguatge expressiu i, en segon lloc, l'edat cronològica o la pertinència de les tasques d'acord a les habilitats i interessos de la persona avaluada.

-Mòdul T, 1 i 2:

Tant el mòdul T com l'1 estan dissenyats per a avaluar xiquets i xiquetes que no usen el llenguatge de frases de manera consistent. Poden tindre habilitats expressives que van des de cap tipus de parla fins a l'ús de paraules soltes o expressions simples. Els mòdul T i 1 també consideren l'edat cronològica com a criteri de selecció: el mòdul T és el més adequat per a xiquets i xiquetes entre 12-30 mesos, i el mòdul 1, per a xiquets de 31 mesos o més.

El mòdul 2 està dirigit a xiquets i xiquetes de qualsevol edat que usen un llenguatge de frases però que no tenen encara fluïdesa verbal. Tot i que també és apropiat quan mostren un llenguatge fluid i tenen menys de 3 anys.

Els mòduls T, 1 i 2 es van desenvolupar per a utilitzar-se amb xiquets i xiquetes, per la qual cosa pot ser que les

activitats i els materials no siguin sempre apropiats per als adolescents més majors o les persones adultes. Encara que els mòduls 1 i 2 poden utilitzar-se amb adolescents i adults amb un llenguatge expressiu que corresponga amb els requisits d'aquests mòduls, els resultats hauran d'interpretar-se amb precaució, atès que les mostres de tipificació d'aquests mòduls no van incloure adolescents majors ni adults.

-Mòdul 3 i 4:

Els mòduls 3 i 4 estan dirigits a persones que tinguen un llenguatge fluid. El mòdul 3 és el més apropiat per als xiquets, les xiquetes i adolescents amb llenguatge fluid que encara tenen edat per a jugar amb joguets (en general, menors de 16 anys). El mòdul 3 fa ús de l'observació durant el joc interactiu juntament amb l'ús de preguntes de tipus entrevista per a recollir informació sobre la comunicació social de l'avaluat.

El mòdul 4 és més adequat per als adolescents més majors i els adults amb llenguatge fluid. Aquest mòdul depèn principalment de les preguntes de tipus entrevista i de la conversa que es manté amb l'avaluat, el qual presenta un nivell mínim d'independència en les seues relacions i objectius.

Per tant, la decisió d'aplicar el mòdul 3 o 4 ha de tindre en compte l'adequació de les tasques o de les preguntes de l'entrevista en funció del nivell educatiu actual o de les condicions de vida de l'avaluat, a més del seu nivell de maduresa i el seu interès pels joguets.

-Determinació del nivell de llenguatge expressiu en l'ADOS-2.

Al començament de l'avaluació amb l'ADOS-2 s'ha de recollir una mostra textual del llenguatge amb la finalitat de determinar el nivell de llenguatge expressiu de l'avaluat, parant atenció a les primeres 10 o 20 expressions durant la fase d'escalfament o les primeres activitats de l'ADOS-2. Si la persona no mostra evidències d'aconseguir els criteris per a un mòdul concret en les seues primeres 20 expressions, és millor canviar al mòdul immediatament precedent. És millor triar un mòdul amb poques demandes de llenguatge, i afegir després tasques del mòdul posterior si resulta convenient.

Aquesta mostra de llenguatge proporciona la confirmació necessària per a seleccionar el mòdul i s'usa com a guia per a la codificació de l'ítem A1 "Nivell global de llenguatge oral no ecològic". És especialment important anotar les paraules soltes (almenys cinc paraules) i les frases que la persona utilitze durant l'aplicació de l'ADOS-2.

-Utilització d'informes d'altres persones per a la selecció inicial del mòdul.

És útil conèixer alguna informació general sobre el nivell de llenguatge expressiu la persona avaluada amb antelació a l'aplicació de l'ADOS-2. Tot i això, la decisió sobre quin mòdul cal aplicar i com codificar l'ítem A1 ha de basar-se en les observacions de l'avaluador durant l'aplicació de l'ADOS-2 i no en les declaracions d'altres persones.

-Selecció d'un mòdul quan el nivell de llenguatge expressiu no és clar.

L'avaluador pot necessitar canviar d'un mòdul a un altre si el nivell del llenguatge de l'avaluat és diferent al que s'esperava o si les tasques semblen

inadequades en general per alguna altra raó. Quan hi ha dubte és millor equivocar-se seleccionant un mòdul que requereisca menys habilitats lingüístiques que les que té l'avaluat que arriscar-se a confondre les dificultats del llenguatge amb les demandes socials de l'instrument.

4.2. Normes d'aplicació

Les activitats de l'ADOS-2 difereixen d'un mòdul a un altre, però els principis generals són aquests, i impliquen la variació deliberada de la conducta de l'avaluador utilitzant una jerarquia de pressions socials estructurades i no estructurades.

L'ADOS-2 està centrat en l'observació del comportament social i la comunicació. Per això, l'objectiu de les activitats és proporcionar contextos habituals i interessants en els quals succeïsquen les interaccions. Les activitats serveixen per a estructurar la interacció; no són finalitats en si mateixes. El propòsit de les activitats de l'ADOS-2 no és avaluar capacitats cognitives específiques o altres capacitats, sinó presentar tasques que siguin suficientment interessants perquè el xiquet, la xiqueta, l'adolescent o les persones adultes que estan sent avaluats vulguen participar en els intercanvis socials.

4.3 Normes de codificació

L'apartat "Codificació" dels protocols inclou els ítems específics que s'avaluen en cada mòdul de l'ADOS-2. Els ítems són els diferents aspectes del comportament en els quals se centra l'avaluació de l'ADOS-2 i apareixen agrupats per categories, juntament amb una descripció general i explicacions més precises sobre els valors numèrics que es poden assignar a cada un d'aquests. El concepte distintiu que subjau en cada ítem es recull normalment en el títol de l'ítem.

Cada codi es descriu en termes de principis generals i s'acompanya d'exemples dels tipus de conductes que poden tindre's en compte per a assignar cada codi.

4.4. Aprendre a utilitzar l'ADOS-2

Un punt fort fonamental de l'ADOS-2 és la seua estandardització dels mètodes i codis. No obstant això, la utilitat de l'instrument depèn de l'habilitat clínica i del judici del seu aplicador. També és crucial que l'encarregat d'utilitzar aquest instrument tinga experiència en una àmplia diversitat de persones amb TEA i amb altres trastorns del desenvolupament que no formen part de l'espectre autista a l'hora de realitzar aquest tipus de judicis.

L'ús correcte de l'ADOS-2 implica la comprensió que el diagnòstic del trastorn de l'espectre autista en persones de qualsevol edat i nivell de llenguatge requereix més informació d'aquella que es pot obtenir durant l'observació relativament breu que proporciona l'ADOS-2. Els resultats de l'ADOS-2 no han d'utilitzar-se mai de forma aïllada per a determinar el diagnòstic clínic d'una persona o decidir sobre la idoneïtat per a rebre determinats serveis socials o de suport.

5. INSTRUCCIONS ESPECÍFIQUES D'APLICACIÓ DE CADA MÒDUL I PAUTES DE CODIFICACIÓ

La informació que conté el protocol és específica de cada mòdul, però l'organització bàsica i la forma d'emplenar el quadern és idèntica en tots els mòduls. Cada protocol està organitzat en tres seccions: observació, codificació i algorisme.

- OBSERVACIÓ

Aquesta secció enumera cada activitat i els aspectes que cal observar, a més de facilitar un espai per a prendre notes durant l'aplicació de la prova. Per a la codificació és útil saber quins comportaments s'esdevenen durant cada tasca concreta, per la qual cosa en general és important escriure les notes en el lloc corresponent i ser especialment acurat de fer-ho en l'espai correcte quan s'haja canviat l'ordre de les tasques.

- CODIFICACIÓ

Aquesta secció proporciona pautes de codificació detallades que estan organitzades en cinc categories: Llenguatge i comunicació, Interacció social recíproca, Joc (o Imaginació), Comportaments estereotipats i interessos restringits i Altres comportaments anormals.

Sempre que procedisca, davall de l'encapçalament de la categoria apareixeran les consideracions generals que han de tindre's en compte durant la codificació, com ara el nivell de desenvolupament o les habilitats de llenguatge expressiu de l'avaluat. En el preàmbul de cada ítem s'especifica clarament si hi ha determinats comportaments que hauran d'incloure's o excloure's a l'hora de decidir el codi.

- ALGORISME

Aquesta secció inclou els algorismes i els punts de tall corresponents a cada mòdul. Tots els avaluadors, han de fer especial atenció a les instruccions d'aplicació específiques de cada mòdul i a les pautes de codificació.

Mòdul T

FITXA TÈCNICA

Aplicació	Xiquets i xiquetes entre 12 i 30 mesos (edat cronològica), les habilitats lingüístiques dels quals van des de l'absència de parla fins a l'ús de paraules soltes i expressions simples. Han de tindre una edat mental no verbal d'almenys 12 mesos. Dues parts, una entre 12 i 20 mesos, l'altra entre 20 i 30 mesos.
Finalitat	■ Avaluar xiquets i xiquetes amb un escàs llenguatge parlat o sense llenguatge. ■ Observar si el subjecte avaluat mostra comportaments associats amb el TEA i, si és així, determinar quins d'aquests són fruit d'una interacció social natural.
Administració	45 minuts, aproximadament. Durant tot el temps ha d'estar present el familiar o cuidador del xiquet o xiqueta.
Codificació	Immediatament després de la sessió, a partir de les observacions realitzades durant aquesta. Cada ítem de la prova es valora en funció de les normes de codificació.
Puntuació	A diferència dels altres mòduls, el mòdul T proporciona rangs de preocupació en compte de punts de tall. Aquests rangs proporcionen indicadors concrets de quants comportaments semblants als TEA exhibeix el xiquet o xiqueta durant la sessió, però eviten proporcionar una classificació formal que no seria adequada per a persones tan menudes.

TEA. Trastorn de l'Espectre de l'Autisme

Una **GUIA** per a
la **COMUNITAT EDUCATIVA**

Mòdul T

DESCRIPCIÓ I MANERA D'UTILITZACIÓ

Descripció

Mòdul de l'ADOS-2 Dissenyat per a avaluar xiquets i xiquetes el llenguatge dels quals siga inexistent o no arriben a utilitzar frases. Se centra en com responen davant activitats que impliquen l'ús de materials i si realitzen iniciacions socials per a mantindre interaccions.

Mitjançant les observacions realitzades s'obté informació important sobre la comunicació, els comportaments socials recíprocs, els interessos i els comportaments repetitius manifestats.

Materials

- Manual.
 - Materials interactius.
 - Joc de protocols de cada mòdul.
- *S'ha d'evitar introduir materials addicionals.

Principis d'ús

Mateixos principis que l'ADOS-2 a nivell general.

El mòdul T és només un component dins d'una avaluació diagnòstica de TEA, per la qual cosa no ha d'utilitzar-se de manera aïllada.

Pautes de selecció d'un mòdul

- Si un xiquet o xiqueta té 31 mesos o més i encara no utilitza llenguatge de frases, se li hauria d'aplicar el mòdul 1 (12-20 mesos).
- Si un xiquet o xiqueta de 12 i 30 mesos ha aconseguit la parla amb frases, llavors se li ha d'aplicar el mòdul 2 (20-30 mesos) amb independència de l'edat cronològica.
- Se li hauria d'aplicar el mòdul 2 fins i tot a un xiquet o xiqueta de 20 mesos que utilitza frases espontànies, no ecològiques, de tres paraules que incloguen un verb.
- Si un xiquet o xiqueta no es desplaça principalment caminant de manera independent, no pot considerar-se que haja aconseguit la condició necessària per a l'ús del mòdul T, independentment de la seua edat cronològica o del nivell de llenguatge.

Mòdul T

ACTIVITATS

Constituint per un total d'11 activitats estandarditzades amb 41 ítems cada una. A través de la seua aplicació es pot observar la comunicació, les interaccions socials i els comportaments restrictius i repetitius rellevants per al diagnòstic de TEA.

- L'avaluador/a ha d'aplicar totes les activitats del mòdul, normalment en l'ordre que s'estableix en el manual, encara que s'hi poden fer modificacions si és necessari.

1. Joc lliure	Útil per a la presa de contacte i creació d'un bon ambient. A més, s'hi valora l'ús independent que fa el xiquet o la xiqueta dels joguets.
1a. Joc lliure - pilota	Introducció d'un joguet, la pilota, mentre continua jugant per lliure. Implica rutina recíproca.
2. Bloqueig de joguets	S'impedeix que el xiquet o la xiqueta puga col·locar les formes dins del classificador, bloquejant l'entrada amb la mà.
3. Resposta al nom	Avalua la resposta del xiquet o la xiqueta quan se'l crida pel seu nom. Important: el xiquet o la xiqueta ha de girar-se cap a la persona que l'ha cridat. No és correcte emetre una resposta vocal sense girar-se.
4. Joc amb bombolles	Pretén provocar el contacte visual i la vocalització del xiquet o la xiqueta, en coordinació amb l'acció d'assenyalar o estirar la mà per a dirigir l'atenció del familiar cap a les bombolles.
4a. Joc amb bombolles - jugue de broma	Ús que fa del contacte visual, la vocalització i les expressions facials. Se li ofereix la pistola de bombolles i se li enretira abans que l'agafe, somrient. Al final se li ha d'explicar que és una broma.
5. Anticipació d'una rutina amb objectes	Se solta un globus ple d'aire per a veure si és capaç de seguir-hi la trajectòria mentre es desinfla en l'aire. S'espera que el retorne o que indique que vol que es repetisca l'acció.
5a. Anticipació d'una rutina amb objectes	Permet observar la resposta a una pressió social inusual, en la qual un joguet no funciona per raons que estan fora del seu control. S'espera contacte visual i/o vocalitzacions.
6. Anticipació d'una rutina social	S'avalua l'anticipació, petició i participació social, a través d'una activitat que siga del seu gust. Si no respon positivament, es demana al familiar que pose en pràctica alguna rutina social de les que solen dur a terme amb ell o ella a casa.

TEA. Trastorn de l'Espectre de l'Autisme

Una **GUIA** per a
la **COMUNITAT EDUCATIVA**

Mòdul T

ACTIVITATS

7. Resposta a l'atenció conjunta	S'avalua la resposta davant el contacte visual coordinat amb l'orientació facial, la vocalització i l'acció d'assenyalar que fa l'avaluador/a, amb la finalitat d'atraure la seua atenció cap a un objecte distant.
8. Resposta al somriure social	S'observa la resposta a un acostament social per part del seu familiar o cuidador.
9. Hora del bany	Participació en un joc simbòlic i funcional. Concretament, se simula l'hora del bany d'un nadó amb una xicoteta banyera i un ninot, i el xiquet o la xiqueta ha d'anar fent el que se li indica o se li suggereix.
9a. Hora del bany – ignorar	Consisteix a ignorar-lo durant 60 segons, i observar si du a terme una interacció social o una demanda d'atenció durant aqueix període utilitzant el contacte visual, la vocalització o els gestos.
10. Imitació funcional i simbòlica	S'avalua la imitació que fa d'accions senzilles amb objectes reals i substituïts (sense funció particular) d'aquests. Comença amb els assajos d'entrenament fins a la imitació dels assajos.
11. Berenar	S'ofereix l'oportunitat de fer peticions en un context habitual. Important: anotar les conductes específiques de petició. Si no demana, se li ofereix fins que ho faça verbalment.

Mòdul 1. NO VERBAL.

FITXA TÈCNICA

Aplicació	Xiquets i xiquetes amb edat cronològica superior als 31 mesos, les habilitats lingüístiques dels quals van des de l'absència de parla fins a l'ús de paraules soltes i expressions simples. *Pot aplicar-se amb adults amb aquest nivell de llenguatge, però els resultats hauran d'interpretar-se amb precaució atés que les mostres de tipificació no inclouen aquestes edats.
Finalitat	■ Avaluar xiquets i xiquetes amb un escàs llenguatge parlat o sense llenguatge. ■ Observar si el subjecte avaluat mostra comportaments associats amb TEA i, si és així, determinar quins d'aquests són fruit d'una interacció social natural.
Administració	Entre 40 i 60 minuts.
Codificació	Immediatament després de la sessió, a partir de les observacions realitzades durant aquesta. Cada ítem de la prova es valora d'acord amb les normes de codificació.
Baremació	Per a aquest mòdul, no es proporcionen barems com a tal, sinó punts de tall. Per a la correcció per Internet, s'inclou una puntuació comparativa per a determinar el nivell de símptomes associats a l'autisme manifestats per l'avaluat i la seua evolució en el temps.
Materials	■ Manual. ■ Protocols per a l'observació, codificació i puntuació dels algorismes. ■ Paquet de materials.

TEA. Trastorn de l'Espectre de l'Autisme

Una **GUIA** per a
la **COMUNITAT EDUCATIVA**

Mòdul 1. NO VERBAL.

ACTIVITATS

1. Joc Lliure	Es valora la funcionalitat i ús que es dona als joguets. Observar si el xiquet o xiqueta involucra el familiar en el seu joc, i en aqueix cas, com ho fa.
2. Resposta al nom	S'avalua la resposta quan se'l crida pel seu nom. Important: ha de girar-se cap a la persona que l'ha cridat. No és correcte emetre una resposta vocal sense girar-se.
3. Resposta a l'atenció conjunta	L'avaluador mira el xiquet o la xiqueta als ulls, i aparta la mirada cap a un altre costat. Es comprova si li segueix la mirada, o si és necessari dir el seu nom i una expressió com "mira!", activant el joguet de control remot.
4. Joc amb bombolles	Es pretén provocar el contacte visual i la vocalització en coordinació amb l'acció d'assenyalar o estirar la mà per a dirigir l'atenció del familiar cap a les bombolles.
5. Anticipació d'una rutina amb objectes	Se solta un globus ple d'aire per a veure si és capaç de seguir la trajectòria d'aquest mentre es desinfla en l'aire. S'espera que el retorne o indique que vol que es repetisca l'acció. S'observen especialment els manierismes repetitius.
6. Resposta al somriure social	S'observa si respon al somriure de l'avaluador, al del familiar o cuidador, o si és necessari combinar-lo amb algun so familiar que suggerisca contacte físic, però sense arribar a tocar-lo. Finalment, s'avalua la seua resposta si el toquen.
7. Anticipació d'una rutina social	S'avalua la resposta davant el contacte visual coordinat amb l'orientació facial, la vocalització i l'acció d'assenyalar que fa l'avaluador, amb la finalitat d'atraure la seua atenció cap a un objecte distant.
8. Imitació funcional i simbòlica	S'avalua la imitació que es fa d'accions senzilles amb objectes reals i substituïts (sense funció particular) d'aquests. Comença amb els assajos d'entrenament i va fins a la imitació dels assajos.
9. Festa d'aniversari	S'observa el grau d'interés i integració mostrat en la festa d'aniversari de la nina. A més, s'observa si tracta a la nina com un ésser animat, i si imita espontàniament les accions de l'avaluador i hi participa. Cal parar atenció al gaudi compartit.
10. Berenar	Ofereix l'oportunitat de fer peticions en un context habitual. Important: anotar les conductes específiques de petició. Si no demana, se li ofereix fins que ho diga.

Mòdul 2. VERBAL

FITXA TÈCNICA

Aplicació	Per a xiquets i xiquetes de qualsevol edat que hagen adquirit un parla amb frases però que no hagen aconseguit encara una fluïdesa verbal autèntica. Moltes de les activitats del mòdul 2 se centren en l'ús lúdic dels joguets i d'altres materials concrets que resulten cridaners per als xiquets o les xiquetes que tenen un llenguatge de nivell expressiu inferior al propi dels seus iguals de 4 anys. La "parla amb frases" es defineix com una producció regular de frases no ecològiques compostes de tres paraules o més, una de les quals és un verb. El mòdul 2 també pot utilitzar-se amb adolescents i persones adultes que hagen adquirit una parla amb frases però que no hagen aconseguit encara una autèntica fluïdesa verbal, encara que per a això haurien de modificar-se algunes de les activitats del mòdul.
Finalitat	■ Avaluar xiquets i xiquetes amb un escàs llenguatge parlat o sense llenguatge. ■ Observar si el subjecte avaluat mostra comportaments associats amb el TEA i, si és així, determinar quins d'aquests són fruit d'una interacció social natural.
Administració	Entre 60 i 120 minuts.
Codificació	L'avaluador codifica cada ítem d'acord amb les normes generals i els criteris específics de codificació que s'indiquen en cada un dels ítems en el protocol del mòdul 2. La codificació dels ítems s'ha de realitzar sempre immediatament després de la sessió, i s'ha de basar en l'aplicació en viu.
Baremació	Per a aquest mòdul, no es proporcionen barems com a tal, sinó punts de tall. Per a la correcció per Internet, s'inclou una puntuació comparativa per a determinar el nivell de símptomes associats a l'autisme manifestats per l'avaluat i la seua evolució en el temps.
Materials	■ Manual. ■ Protocols per a l'observació, codificació i puntuació dels algorismes. ■ Paquet de materials. ■ El mòdul 2 de l'ADOS-2 està compost per 14 activitats de 29 ítems cada una. Les activitats són tasques que aplica l'avaluador i que permeten una observació estandaritzada del xiquet o la xiqueta. En canvi, els ítems són els aspectes del comportament en els quals l'avaluador ha de centrar-se durant l'avaluació.

Mòdul 2. VERBAL

ACTIVITATS

1. Tasca de construcció

Objectiu: aquesta tasca serveix com una activitat d'escalfament i com una oportunitat d'observar el comportament interactiu del xiquet o la xiqueta durant una activitat estructurada. En aquesta tasca, es demana a la persona avaluada que complete el trencaclosques amb les peces necessàries per a poder reproduir el disseny imprès en la làmina que se li mostra. L'objectiu de la tasca és exclusivament crear una oportunitat perquè la persona avaluada demane ajuda, no està pensat per tant, per a mesurar les seues habilitats motrius o visuoespacials.

Aspectes que cal observar: observar i avaluar si el xiquet o la xiqueta indica que necessita més peces i, si és així, com ho fa. Exemple: passa per damunt del braç de l'avaluador per a aconseguir ell mateix les peces? O realitza alguna verbalització o gest o estableix contacte visual?

2. Resposta al nom

Objectiu: avaluar la resposta quan se'l crida pel seu nom deliberadament per a captar la seua atenció.

Aspectes que cal observar: observar i avaluar la consistència de la resposta davant les demandes de l'avaluador i el familiar.

3. Joc simbòlic

Objectiu: observar l'ús creatiu o imaginatiu dels joguets i les miniatures en una tasca no estructurada.

Aspectes que cal observar: observar fins a quin punt sap produir seqüències d'accions imaginatives que impliquen l'ús dels materials. Observar també les iniciacions socials, el llenguatge espontani, les expressions facials, els gestos i les reaccions davant les pròpies accions.

4. Joc interactiu conjunt

Objectiu: avaluar el grau i la qualitat de la coordinació del comportament amb l'avaluador en un joc interactiu conjunt.

Aspectes que cal observar: observar la reciprocitat i el gaudi compartit mostrat en el joc interactiu.

5. Conversa

Objectiu: avaluar l'habilitat per a mantindre una conversa simple, amb un intercanvi recíproc, i generar una mostra de llenguatge en circumstàncies menys estructurades que la resta de les tasques.

Aspectes que observar: avaluar fins a quin punt s'és capaç de construir una conversa a partir dels comentaris de l'avaluador, o fer preguntes i produir enunciats que faciliten una conversa recíproca.

Mòdul 2. VERBAL

ACTIVITATS

6. Resposta a l'atenció conjunta

Objectiu: avaluar la resposta davant l'ús que fa l'avaluador del contacte visual coordinat amb l'orientació facial, la vocalització i l'acció d'assenyalar amb la finalitat d'atraure la seua atenció cap a un objecte distant.

Aspectes que cal observar: avaluar si segueix un canvi en la mirada o si ho fa quan està acompanyada d'un gest d'assenyalar amb el dit.

7. Tasca de demostració

Objectiu: avaluar l'habilitat per a transmetre una sèrie d'accions quotidianes tot utilitzant gestos o mímica acompanyats de llenguatge i per a descriure un esdeveniment habitual.

Aspectes que cal observar: determinar si pot representar accions quotidianes usant gestos, i com ho fa, i avaluar la narració d'una acció rutinària.

8. Descripció d'una imatge

Objectiu: generar una mostra de llenguatge o d'altres comportaments comunicatius.

Aspectes que cal observar: obtenir una mostra del llenguatge espontani del xiquet o la xiqueta i de la seua comunicació. Percebre què capta el seu interès.

9. Contar una història d'un llibre

Objectiu: avaluar l'habilitat per a seguir i comentar una història seqüencial d'un conte il·lustrat i l'habilitat per a generar una narració amb el suport de les imatges d'un llibre.

Aspectes que cal observar: obtenir una mostra del llenguatge i de la comunicació espontània. Avaluar el grau amb què es pot expressar la continuïtat d'una història i el grau amb què s'involucra amb una altra persona.

10. Joc lliure

Objectiu: avaluar l'ús independent que es fa dels joguets, la presència de comportaments repetitius i la implicació amb un adult durant el joc lliure en un ambient nou.

Aspectes que cal observar: observar si involucra l'avaluador o el familiar en el joc, com dirigeix i expressa les emocions i si és capaç d'entretindre's en una activitat durant un període adequat de temps.

11. Festa d'aniversari

Objectiu: crear una oportunitat per a participar en un joc simbòlic i funcional.

Aspectes que cal valorar: avaluar l'interès i l'habilitat per a integrar-se en el guió de la festa d'aniversari de la nina.

TEA. Trastorn de l'Espectre de l'Autisme

Una **GUIA** per a
la **COMUNITAT EDUCATIVA**

Mòdul 2. VERBAL

ACTIVITATS

12. Berenar

Objectiu: donar l'oportunitat de fer peticions en un context habitual.

Aspectes que cal observar: avaluar si demana un aliment o un altre, i com el demana.

13. Anticipació d'una rutina amb objectes

Objectiu: avaluar l'anticipació i iniciació per part del xiquet o la xiqueta de la repetició d'una acció rutinària amb objectes.

Aspectes que cal observar: observar les emocions, l'atenció conjunta, el gaudi compartit, les peticions i les respostes motrius.

14. Joc amb bambolles

Objectiu: provocar el contacte visual i la vocalització en coordinació amb la seua acció d'assenyalar o estirar la mà amb la finalitat de dirigir l'atenció de l'avaluador o del familiar cap a un objecte distant.

Aspectes que cal observar: observar les emocions, l'atenció conjunta, les peticions i la conducta motriu.

Mòdul 3. FLUÏDESA VERBAL (XIQUETS-XIQUETES I ADOLESCENTS)

FITXA TÈCNICA

Aplicació	Per a xiquets, xiquetes i adolescents que tinguen entre 4 i 16 anys i que tinguen un llenguatge fluid. Aquest mòdul té tres objectius específics: observar el comportament sociocomunicatiu espontani de l'avaluat, avaluar l'habilitat de l'avaluat per a comportar-se adequadament davant les demandes d'una situació particular i brindar un context estandarditzat que permeti recollir una mostra de llenguatge.
Finalitat	■ Avaluar xiquets, xiquetes o adolescents amb llenguatge parlat fluid. ■ Observar si el subjecte avaluat mostra comportaments associats amb el TEA i, si és així, determinar quins d'aquests són fruit d'una interacció social natural.
Administració	Entre 60 i 120 minuts.
Codificació	L'a persona avaluadora codifica cada ítem d'acord amb les normes generals i els criteris específics de codificació que s'indiquen en cada un dels ítems en el protocol del mòdul 3. La codificació dels ítems s'ha de realitzar sempre immediatament després de la sessió, i s'ha de basar en l'aplicació en viu.
Baremació	Per a aquest mòdul, no es proporcionen barems com a tal, sinó punts de tall. Per a la correcció per Internet, s'inclou una puntuació comparativa per a determinar el nivell de símptomes associats a l'autisme manifestats per l'avaluat i la seua evolució en el temps.
Materials	■ Manual. ■ Protocols per a l'observació, codificació i puntuació dels algorismes. ■ Paquet de materials. ■ El mòdul 3 de l'ADOS-2 està compost per 14 activitats amb 29 ítems cada una. Les activitats són tasques que aplica l'avaluador i que permeten una observació estandarditzada de la persona avaluada. Els ítems són els aspectes del comportament en els quals l'avaluador ha de centrar-se durant l'avaluació.

Mòdul 3. FLUÏDESA VERBAL

ACTIVITATS

4. Tasca de demostració

Objectiu: avaluar si se sap transmetre una sèrie d'accions quotidianes i per a descriure un esdeveniment habitual tot utilitzant gestos o mímica acompanyats de llenguatge.

Aspectes que cal observar: determinar si pot representar accions quotidianes usant gestos i com ho fa, i avaluar la narració d'una acció rutinària.

8. Conversa i narració de successos

Objectiu: avaluar l'habilitat per a establir una conversa amb intercanvis recíprocs i per a descriure un assumpte que haja ocorregut fora del context immediat.

Aspectes que cal observar: avaluar fins a quin punt construeix la seua conversa a partir dels comentaris de l'avaluador, elabora les seues pròpies frases per a donar motiu al fet que l'avaluador participe i adopte un paper actiu en la conversa recíproca, especialment en relació a un tema que no siga del context immediat.

9. Emocions

Objectiu: observar tant el contingut del que es diu com el grau en què pot utilitzar el llenguatge per a parlar de temes més abstractes, especialment aquells relacionats amb les emocions.

Preguntes entrevista emocions: què t'agrada fer per a sentir-te alegre i content?, quin tipus de coses et fan sentir d'aqueixa manera?, com et sents quan aquestes alegre?, ho pots descriure?, quines coses et fan por?

Aspectes que cal observar: observar com es descriuen les pròpies emocions.

10. Dificultats socials i molèsties

Objectiu: avaluar la percepció que té la persona avaluada de les dificultats socials i el sentit de la responsabilitat de les pròpies accions.

Preguntes de l'entrevista: t'has vist alguna vegada en problemes?, els altres fan coses que t'irriten?, quin tipus de coses?, i quines coses fas tu que molesten els altres?, alguna vegada s'han burlat de tu?

Aspectes que cal observar: avaluar la percepció que té la persona avaluada de les dificultats socials, la seua comprensió respecte a la naturalesa d'aquests problemes i si ha fet algun intent per canviar el seu comportament per a adequar-se millor a les persones del seu entorn.

Mòdul 3. FLUÏDESA VERBAL

ACTIVITATS

11. Descans	Objectiu: observar el comportament de la persona avaluada en circumstàncies poc estructurades. Aspectes que cal observar: observar com la persona avaluada es manté ocupada durant el temps lliure i com respon a la retirada i després a la tornada de l'avaluador a la interacció.	
12. Amistats, relacions i matrimoni	Objectiu: avaluar els conceptes d'amistat, matrimoni o relació de parella a llarg termini. Preguntes de l'entrevista: tens amics?, pots explicar-me alguna cosa d'ells?, què significa per a tu ser un amic?, quina és la diferència entre un amic i algú a qui només veus a l'escola?, tens nuvi/núvia?, com saps que és el teu nuvi/la teua núvia?, on vols viure quan sigues major?, has pensat alguna vegada tindre una relació a llarg o curt termini o a casar-te? Aspectes que cal observar: avaluar els conceptes d'amistat, matrimoni i altres relacions.	
13. Soledat	Objectiu: avaluar el grau de comprensió de la persona avaluada sobre la seua situació social, així com la seua habilitat per a descriure la seua reacció emocional davant aquesta situació. Preguntes entrevista "soledat": et sents sol/sola alguna vegada?, penses que altres persones de la teua mateixa edat se senten sols alguna vegada?, fas alguna cosa per a sentir-te millor? Aspectes que cal observar: avaluar si es té el concepte de soledat i com el percep referit a si mateix o a altres persones.	
14. Inventar-se una història	Objectiu: observar la creativitat de la persona avaluada en una situació de joc que és apropiada per a xiquets majors, adolescents i adults amb fluïdesa verbal. Aspectes que cal observar: avaluar l'ús creatiu que es fa dels objectes a l'hora de contar una història original.	

Mòdul 4. FLUÏDESA VERBAL (ADOLESCENTS I ADULTS)

FITXA TÈCNICA

Aplicació	Per a adolescents majors i adults que tinguen un llenguatge fluid i que tinguen cert nivell d'independència en termes de prendre decisions quotidianes.
Finalitat	■ Avaluar persones amb llenguatge parlat fluid. ■ Observar si la persona avaluada mostra comportaments associats amb el TEA i, si és així, determinar quins d'aquests són fruit d'una interacció social natural.
Administració	Entre 60 i 120 minuts.
Codificació	La persona avaluadora codifica cada ítem d'acord amb les normes generals i els criteris específics de codificació que s'indiquen en cada un dels ítems en el protocol del mòdul 3. La codificació dels ítems s'ha de realitzar sempre immediatament després de la sessió, i s'ha de basar en l'aplicació en viu.
Baremació	Per a aquest mòdul, no es proporcionen barems com a tal, sinó punts de tall. Per a la correcció per Internet, s'inclou una puntuació comparativa per a determinar el nivell de símptomes associats a l'autisme manifestats per la persona avaluada i la seua evolució en el temps.
Materials	■ Manual. ■ Protocols per a l'observació, codificació i puntuació dels algorismes. ■ Paquet de materials. ■ El mòdul 4 de l'ADOS-2 està format per un conjunt de 10 a 15 activitats amb 32 ítems cada una. ■ Aquest mòdul té tres objectius específics: observar el comportament sociocomunicatiu espontani de la persona avaluada, avaluar l'habilitat per a dur a terme diverses tasques de manera efectiva i oferir un context estandaritzat que permeti recollir una mostra de llenguatge.

Mòdul 4. FLUÏDESA VERBAL

ACTIVITATS

5. Treball i escola actuals

Objectiu: avaluar com descriu la seua situació actual, el nivell de comprensió sobre les situacions quotidianes i si comprén el seu paper en el futur.

Preguntes sobre el treball: quin treball tens? estàs content/a on treballes ara?

Preguntes sobre l'escola: a quina escola vas? En quin curs estàs?

Aspectes que cal observar: avaluar si es té una visió realista de les seues possibilitats d'ocupació futures.

6. Dificultats socials i molèsties

Objectiu: avaluar la percepció de les dificultats socials i el sentit de la responsabilitat de les seues pròpies accions.

Preguntes de l'entrevista: t'has vist alguna vegada en problemes?, els altres fan coses que t'irriten?, quin tipus de coses?, i quines coses fas tu que molesten els altres?, alguna vegada s'han burlat de tu?

Aspectes que cal observar: avaluar la percepció que es té de les dificultats socials, la comprensió respecte la naturalesa d'aquests problemes i si ha fet algun intent per canviar el propi comportament per a adequar-se millor a les persones del seu entorn.

7. Emocions

Objectiu: observar tant el contingut del que es diu com el grau en què es pot utilitzar el llenguatge per a parlar de temes més abstractes, especialment aquells relacionats amb les emocions.

Preguntes entrevista emocions: què t'agrada fer per a sentir-te alegre i content/a?, quin tipus de coses et fan sentir d'aqueixa manera?, com et sents quan estàs alegre?, ho pots descriure?, quines coses et fan por?

Aspectes que cal observar: observar l'ús de gestos i la coordinació amb el discurs, així com la resposta a l'humor.

9. Vinyetes

Objectiu: observar la forma en què es narra una història, s'usen gestos per a representar successos i s'integren els gestos amb la mirada i el llenguatge.

■ Canviar a l'altra sèrie de vinyetes sols si no ha funcionat en algun sentit la primera.

Aspectes que cal observar: observar l'ús de gestos i la seua coordinació, així com la seua resposta a l'humor.

Mòdul 4. FLUÏDESA VERBAL

ACTIVITATS

10. Descans	Objectiu: observar el comportament de la persona avaluada en circumstàncies poc estructurades. Aspectes que cal observar: observar com es manté ocupat durant el temps lliure i com respon a la retirada i a la tornada de l'avaluador a la interacció.
11. Vida diària	Objectiu: obtenir informació objectiva i general de cara a les preguntes socioemocionals i per a avaluar la comprensió i l'opinió que té la persona avaluada sobre els diners, l'habitatge i les activitats d'oci. Preguntes: et maneges amb els diners? on estàs vivint ara? has viscut alguna vegada fora de casa dels teus pares? què t'agrada fer quan estàs fora? Aspectes que cal observar: obtenir informació objectiva sobre la persona avaluada.
12. Amistats, relacions i matrimoni	Objectiu: avaluar els conceptes d'amistat, matrimoni o relació de parella a llarg termini. Preguntes de l'entrevista: tens amics?, pots explicar-me alguna cosa d'ells?, què significa per a tu ser un amic?, quina és la diferència entre un amic i algú a qui només veus a l'escola?, tens nuvi/núvia?, com saps que és el teu nuvi/la teua núvia?, on vols viure quan sigues major?, has pensat alguna vegada tindre una relació a llarg o curt termini o a casar-te? Aspectes que cal observar: avaluar els conceptes d'amistat, matrimoni i altres relacions.
13. Soledat	Objectiu: avaluar el grau de comprensió sobre la pròpia situació social, així com de la seua habilitat per a descriure la seua reacció emocional davant aquesta. Preguntes entrevista "soledat": et sents sol alguna vegada?, penses que altres persones de la teua edat se senten soles alguna vegada?, fas alguna cosa per a sentir-te millor? Aspectes que cal observar: avaluar si es té el concepte de soledat i com el percep referit a si mateix o a altres persones.
14. Plans i il·lusions	Objectiu: descriure qualsevol meta que es puga tindre. Preguntes: tens plans o somnis sobre coses que t'agradaria fer, tindre o que t'agradaria que succeïren en el futur? Aspectes que cal observar: obtenir informació sobre el que la persona avaluada anticipa del seu futur.

Mòdul 4. FLUÏDESA VERBAL

ACTIVITATS

15. Inventar-se una història

Objectiu: observar la creativitat de la persona avaluada en una situació de joc que és apropiada per a xiquets o xiquetes majors, adolescents i adults amb fluïdesa verbal.

- Animar l'avaluat perquè trie cinc objectes nous de la bossa i s'invente una història.

Aspectes que cal observar: avaluar l'ús creatiu que es fa dels objectes a l'hora de contar una història original.

Els ítems codificats es converteixen a puntuacions d'algorisme, i s'arrepleguen en uns registres en els que podem visualitzar el pes dels símptomes en els dominis de Comunicació i interacció social, i en el de Comportaments estereotipats i interessos restringits; també es pot tindre l'assessorament

sobre el diagnòstic segons la classificació de l'ADOS-2 en Comunicació, Interacció social recíproca i Comportaments repetitius; per als quals s'estableixen punts de tall per als nivells d'espectre autista (cal recordar que per al diagnòstic de TEA, cal complir els criteris del DSM-5 i CIE-11).

